

De heilige koe

Een van de eerste dingen die de aankomende economiestudent leert als hij nog wat onwennig de collegebanken inschuift, is dat het bruto nationaal product de maatstaf is voor de welvaart van landen. Tegelijk wordt hem verteld dat aan het gebruik van die maatstaf nogal wat bezwaren kleven. Er zijn problemen met het meten van de produktie van de collectieve sector, huishoudelijke arbeid wordt niet meegeteld, het zwarte circuit blijft buiten de cijfers en er is sprake van dubbeltellingen. Bovendien is de welvaart van meer factoren afhankelijk dan alleen van het kunnen beschikken over een hoeveelheid goederen en diensten. Maar of het nu komt door de slechte akoestiek van de collegazalen of doordat de kersverse student het nog te druk heeft met zijn medestudenten, om de een of andere reden gaat het tweede deel van de boodschap bijna altijd verloren. Er blijft alleen hangen dat de groei van het bnp de toename van de welvaart weergeeft. Dat het bnp als indicator voor de welvaart grote beperkingen kent, is hoogst actueel geworden door de discussie rond het milieu. Zoals bekend is de groei van de produktie, vooral in de laatste decennia, gepaard gegaan met grote schade voor het milieu. Zo zeer zelfs dat ongewijzigde voortzetting van de produktiegroei een regelrechte bedreiging vormt voor het voortbestaan van de menselijke soort. Omdat de vernietiging van het milieu niet in het cijfer van het bnp tot uitdrukking komt, houden economen niet alleen zichzelf maar ook de rest van de mensheid op bijna misdadige wijze voor de gek als zij de groei van het bnp blijven propageren als de juiste maatstaf voor toeneming van de welvaart. Aan de andere kant is het haast niet voor te stellen dat de jacht op produktiegroei zo maar wordt opgegeven. De wens om het individuele c.q. nationaal inkomen te vergroten en de bestedingsmogelijkheden te verruimen, ligt aan het hart van het economische keuzegedrag. Dit geldt niet alleen voor diegenen die in ontwikkelingslanden in de meest behoeftige omstandigheden verkeren, maar ook voor de bewoners van rijke landen die zich in een geweldige materiële overvloed kunnen koesteren. De 'economie van het genoeg' heeft nooit veel ahang gevonden. Zijn groei van de produktie en behoud van het milieu met elkaar te verzoenen? Onze landgenoot R. Hueting, die als hoofd van de afdeling Milieustatistiek van het Centraal Bureau voor de Statistiek als een van de eersten op systematische wijze de relatie tussen groei en milieu in kaart heeft proberen te brengen, is daarover zeer somber. Volgens Hueting is sparen van het milieu slechts mogelijk zonder de produktiegroei te remmen, wanneer een technologie wordt uitgevonden die (i) schoon genoeg is, (ii) in voldoende mate minder beslag legt op schaarse ruimte, (iii) de bodem intact laat, (iv) energie en grondstoffen niet uitput en (v) niet duurder is dan de thans gangbare technologie. "Dit is nauwelijks denkbaar voor het hele terrein van onze activiteiten"¹.

Het *World development report 1992* daarentegen is veel optimistischer over de mogelijkheden om groei en milieubehoud te verzoenen. Volgens de schrijvers van het rapport is de opvatting dat toenevende economische activiteit onvermijdelijk ten koste gaat van het milieu, gebaseerd op te statische aannamen omtrent de technologische ontwikkeling, individuele en collectieve voorkeuren en milieu-investeringen. De Wereldbank citeert met instemming een OESO-rapport waaruit blijkt dat de geïndustrialiseerde landen sinds 1970 op uiteenlopende terreinen, zoals de luchtverontreiniging, de waterkwaliteit, de afvalverwerking en de uitstoot van bepaalde schadelijke stoffen, een opmerkelijke verbetering hebben gerealiseerd zonder dat de economische groei is afgenomen². Integendeel, de betrokken OESO-economieën zijn in de betreffende periode met 80% gegroeid. De verbeteringen zijn bereikt tegen jaarlijkse kosten in de orde van 0,8 tot 1,5% van het bnp. Natuurlijk erkent ook de Wereldbank dat er nog enorm veel blijft te doen. Maar mits de juiste maatregelen worden genomen in de sfeer van het efficiënter gebruik van hulpbronnen, de overdracht van technologie, een betere marktwerking en het inbouwen van prikkels om de werkelijke waarde van het milieu in economische beslissingen tot uitdrukking te laten komen, ziet de Wereldbank geen strijdigheid tussen behoud van het milieu en economische ontwikkeling. Waar het om gaat is dat we anders dan in het verleden met het milieu leren omgaan. Duurzame ontwikkeling vereist dat consumenten en producenten het belang van een schoon milieu als iets vanzelfsprekends in hun afwegingen betrekken. Met andere woorden, het milieu moet in economische beslissingen worden geïnternaliseerd. Dit is lang niet zo bijzonder als het lijkt. De economische geschiedenis kent verschillende voorbeelden van hulpbronnen die naarmate ze schaarser werden, in het prijsmechanisme werden opgenomen. Dat is gebeurd met land, zee, water en bodem (mijnbouw)³. De econoom kan aan dat internalisatieproces bijdragen door aan ieder die het maar horen wil te blijven verkondigen dat 'welvaart' of 'voortgang' iets anders is dan groei van het inkomen of het bruto nationaal product.

L. van der Geest

1. R. Hueting, P. Bosch en B. de Boer, Het duurzaam nationaal inkomen, *ESB*, 22 april 1992, voetnoot 8.
2. Development and the environment, *World development report 1992*, blz. 40.
3. Zie ook Centraal Planbureau, *Scanning the future*, Den Haag, 1992, blz. 175.